

KOZAN'DA ŞAHIS ADLARI

YILMAZ KURT

Bu çalışmada Kozan (Sis) Sancağı'nda 1572 yılında kullanılmış olan erkek şahıs isimleri üzerinde durulacaktır.

I. Onomastik Çalışmaları

Özel adları konu edinen bilim dalına *onomastik* denilmektedir. *Onomastik* biliminin yer adlarını inceleyen dalına *toponymie*, şahıs adlarının menşe' ve tekâmülünü inceleyen dalına ise *antroponymie* adı verilmektedir. 1949'da Brüksel'de toplanan *III. Beynelmilel Toponimi ve Antroponimi Kongresi*'nde bir *Beynelmilel Onomastik İlimler Komitesi* teşkil olunmuş, bir *Beynelmilel Onomastik Merkezi* kurulmuş ve bu merkez *Onoma* adıyla bir dergi çıkarmağa başlamıştır. *V. Beynelmilel Onomastik Kongresi* ise 1955 yılında İspanya'nın Salamanca şehrinde Türk bilim adamlarının da katılmasıyla toplanmıştır¹.

Batılı bilim adamları kendi tarihleri ile ilgili ana problemleri çözmüş oldukları için olmalıdır ki *onomastik* çalışmalarına daha çok eğilebildikleri halde *Türk onomastiği* henüz çok gerilerde bulunmaktadır. Halbuki arşivlerimizde gerek *toponimi* ile gerekse *antroponimi* ile ilgili yüzlerce defterde milyonlarca belge bulunmaktadır. Ancak coğrafya adlarının ve şahıs adlarının yer aldığı bu defterlerden henüz yeterince yararlanılmamıştır. Bugün Anadolu'nun *tarihî coğrafyası* ile ilgili bilgilerimiz çok sınırlıdır. Değil köy isimlerini bazı nâhiye isimlerini bile okumakta güçlük çekilmektedir. *Yer adları sözlüğü ve şahıs adları sözlüğünün* bugüne kadar hazırlanamayışı Türk bilim hayatı için büyük bir eksikliklerdir.

Türk şahıs adları üzerinde şimdiye kadar özellikle folklorik açıdan bazı denemeler ve incelemeler yapılmış ve bunlar *Türk folklor ve Etnografya bibliyografyası*'nda yayımlanmıştır².

¹ Halil İnalcık, "V. Beynelmilel Onomastik İlimler Kongresi, Salamanca 12-15 Nisan (1955)", *Belleken*, XX/78 (1956), 223.

² Bahaeddin Yedi yıldız-Özkan İzgi, "1445 yılında Ordu ve Yöresinde Kullanılan Şahıs Adları", *H.Ü.E.F. Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara 1983, s. 361; *Türk Folklor ve Etnografya Bibliyog-*

Çoğunluğu XVI. yüzyılda tutulmuş olan *Mufassal Tahrir Defterleri*, Osmanlı İmparatorluğu'nun vergi defterleridir. Burada vergi veren yetişkin erkekler *Ali veled-i Osman* şeklinde, mahalle-mahalle, köy-köy kayıt edilmişlerdir. Bu bakımdan bu defterler *Türk onomastiği* için paha biçilmez hazinelerdir. Bu *Defter*lerden yapılan bir şahıs adları çalışmasında sondaj metodu kullanılmış, şahıs isimlerinin incelenmesinde ölçme-değerlendirme yöntemi uygulanmıştır³. Aynı yöntemle *Adana Mufassal Tahrir Defteri* üzerinde yapmış olduğumuz şahıs adları çalışmasında ise sondaj metodu uygulanmayarak *Defter*deki bütün şahıs adları değerlendirmeye alınmıştır⁴. *Şer'î Mahkeme Sicillerinde* yer alan şahıs adları üzerinde yapılan çalışmaların sayısı da fazla değildir⁵.

Şahıs adları üzerinde yapılan çalışmaların çoğu basılı eserleri kaynak olarak almışlardır. Bu eserlerin bir kısmında şahıs adları hakkında kısa ansiklopedik bilgi de verilmiştir. Bu tür kitapların çoğu "çocuklarına ad arayan" aileler için hazırlanmış piyasa kitaplarıdır. Oysa olayın bir tarih, dil, kısaca kültür problemi olarak ele alınması ve bilimsel metodlarla incelenmesi gerekmektedir. Bu iş ise bir iki kişinin kendi imkânları ve çabaları ile bitiremeyecekleri kadar büyük ve masraflı bir iştir. *Türk Tarih Kurumu*, *Türk Dil Kurumu* gibi kuruluşlarımızın bu konuda destek sağlamaları, bu işin bilgisayar kullanılarak daha verimli olmasını temin edecektir.

rafyası I., Ankara 1971, s. 210-214; c. II, Ankara 1973, s. 51. Bu tür kaynakların listesi için ayrıca bkz.: L. Rasonyi, "Türk Özel Adlarının Kaynakları", A.Ü.DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü, *Türkoloji Dergisi*, I/1, s. 71-101.

³ Hacettepe Üniversitesi Profesörlerinden Hocam Bahaeddin Yediöldüz ve İzgi daha önce bahsettiğimiz makalelerinde 1445 tarihli Ordu Tahrir Defterinden sondaj usulü ile 23 köy seçmiş, bu köylerde yaşayan 511 vergi sorumlusunun adlarını ve baba adlarını birlikte incelemişlerdir.

⁴ Yılmaz Kurt, "1572 Yılında Adana'da Kullanılan Türk Erkek Şahıs Adları", *Bellekten*, LVIII/218 (1993), s. 173-200. Bu çalışmamızda *Defter*de yer alan bütün Türk isimleri incelenmeye alınmış, 20.330 şahıs adı tek tek fişlenmiş, alfabetik sıraya göre tasnif edilmiş, yüzdeleri alınmış ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu tür çalışmaların sonunda Türk şahıs adları sözlüğünün hazırlanacağı düşünülerek sondaj metodu uygulanmamış ve bütün isimlerin tesbiti yoluna gidilmiştir. Çünkü *Defter*de yer alan 20.330 kişiye ait 1080 ayrı adın 577'si sadece bir defa kullanılmaktadır.

⁵ Cemil Cahit Güzelbey, "Gaziantep Şer'î Mahkeme Sicillerinde Türkçe Kişi Adları", *Türk Kültürü*, XXII/252 (Nisan 1984), s. 246-249; Ömer Demirel, "1700-1730 Tarihlerinde Ankara'da Ailenin Niceliksel Yapısı", *Bellekten*, LIV/211 (1991), s. 945-962.

II. XVI. Yüzyılda Kozan

Kozan bugün Adana İli'ne bağlı şirin bir ilçemizdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu ilçemizin adı *Sis* idi. *Sis* Kasabası'nın tarihi *Hititler* dönemine kadar uzanır. *Sis*, *Yavuz Sultan Selim*'in 1516 yılındaki Mısır seferinden sonra Osmanlı İmparatorluğu'na geçmiş, önce *Halep Eyâleti*'ne, sonra da *Kıbrıs Eyâleti*'ne bağlanmıştı. Bu dönemde *Feke İlçesi* de *Kozan (Sis)* Sancağı'na bağlı bulunuyordu. *Sis*'in ilk *Mufassal Vergi Defteri* 1519 yılında tutulmuştur. *İstanbul Başbakanlık Arşivi*'nde ayrıca 4 *Sis Mufassal Defteri* daha bulunmaktadır⁶. *Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi*'nde bulunan tek *Sis Mufassalı* 150 numara ile kayıtlı olup 1572 M. tarihini taşıır. İşte bu şahıs adları çalışmasında bu defterde yer alan Türk şahıs adlarını ele alacağız, gayrimüslimler arasında görülen Türk adlarını VI. bölümde ayrıca inceleyeceğiz⁷.

III. Ad Verme Geleneği ve Hâne Yoęunluğu

Orta Asya Türk Tarihi ile ilgili bilgilerimizin çoğu Çin kaynaklarından alınmıştır. Çinliler ise Türk isimlerini kendi söyleyişlerine göre kaleme almışlardır. Bu sebeple Orta Asya Türk tarihi için Çin kaynaklarında yer alan bu şahıs adlarını kullanmak doğru sonuçlar vermeyecektir. *Orhun Anıtları*'nda geçen şahıs adları ise çok sınırlıdır. Bu kaynaklardan eski Türklerde ad verme geleneğinin ne şekilde olduğunu bugün için tam olarak anlayamıyoruz. *Dede Korkut Hikâyelerinde* öğrediğimize göre bir erkek çocuğun ad alabilmesi için kahramanlık göstermesi gerekiyordu. Burada adı koyan bilge kişi ise *Dede Korkut*'un kendisi olarak görülmektedir. Erkek çocuğa bu şekilde ad konulduktan sonra çocuğun babası büyük bir "toy" vermekte, yenilip içilmekteydi. Bir *Altay Destanında* ise ad koyma geleneği mitolojik bir

⁶ İstanbul Başbakanlık Arşivi'nde bulunan *Sis* defterleri ile ilgili bir çalışma için bkz.: Yusuf Halaçoğlu, "Tapu-Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılın İlk Yarısında *Sis* (Kozan) Sancağı, *İÜEF Tarih Dergisi*, sayı: 32 (1979), s. 819-893.

⁷ İncelemekte olduğumuz 150 numaralı *Sis Mufassal Tahrir Defteri*'nin tamamı 98 varaktır. Defterde toplam olarak 5333 vergi mükellefine ait erkek adı bulunmaktadır. Bunlardan 902'si gayrimüslimdir. Vergi mükellefi olan Türk nüfusun sayısı defter verilerine göre 4431 kişidir. Bunlardan 362'si şehir merkezinde yerleşik hayat yaşamaktadır. Geriye kalan 3069 Türk vergi mükellefi ise 94 cemaat içerisinde konar-göçer hayatı yaşamakta, tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. 1572 yılında Kozan'da köy görülmemektedir. Bu Tahrir defterinin tanıtım ve değerlendirilmesini konu alan OTAM, c. I, ve c. II'de çalışmamız için bakınız: "Sis (=Kozan) Sancağı Mufassal Tahrir Defteri Tanıtımı ve Değerlendirilmesi I", *OTOM*, I (1990), s. 271-298; *OTAM*, II (1991), s. 151-199.

hüviyet kazanmakta, çocuğa büyük bir ihtimalle *Hızır Aleyhisselâm* ad vermektedir⁸.

Çocuğa saygın bir kişinin veya bir aile ulusunun ad vermesi geleneği bu günlere kadar gelmiştir. Çocuğa ad verecek kişi, bu adı bizzat kendisi verebileceği gibi çocuğun anne-babasından da bir ad isteyebilir, çocuğa ad vermeden önce abdest alır, sağ kulağına *ezan* okur, sol kulağına *kamet* getirir, bir dua ile çocuğun adını koyar⁹.

Aileler ad seçerken nelere dikkat ediyorlardı? İncelediğimiz 1572 tarihli Kozan Defterine göre büyük bir çoğunluk babalarının adını çocuklarına vermekte idiler. *Ali veled-i Deniz*, *Deniz veled-i o* (yani Ali), şeklinde kayıt edilmiş pek çok baba-oğul bulunmaktadır.

Çocuklara ad verirken ses uyumuna da özen gösterilmekteydi. Bunu aşağıdaki örneklerde açıkça görmekteyiz.

Tablo I: Çocukların adlarında ses uyumu

| Baba adı | Çocukların adları | varak |
|----------|--|-------|
| Hakmerd | Hakverdi, Allahverdi | 11b |
| Ümmet | Şahveli, Mehmed, Pir Ali, Pir Ahmed, Nazar | 15a |
| Süleyman | Sevindik, Güvendik | 17b |
| Eylük | Bay Kulu, Şah Kulu, Pir Kulu, Kâdir Kulu, Mehmed | 38a |
| Piri | Bayram Hoca, Sultan Hoca | 42b |
| Şah Kulu | Şah Veli, Pir Veli | 44b |
| Ahmed | Pir Gâib, Pir Aziz, Pir Bedir | 59a |

Tahrir Defterlerinde vergi veren erkek nüfusun evli ve bekâr olanları isimlerin altına konulan birer işaretle belirtilmiştir. Bazı defterlerde her kö-

⁸ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, 3. bs., İstanbul 1988, s. 278-279.

⁹ Kazak Türklerinde çocuğun dünyaya geldiği gün, ay, yıl veya yerde uğurlu olarak bilinen şey ne ise onun adı çocuğa ad olarak verilirdi. Yaylada doğan çocuğa Yayla, yurttan doğan çocuğa Yurt (Curt) adı konuluyordu. İslâmiyetin kabulünden sonra İslâmî adlar verilmeye başlanılmıştır. Bu adlar çocuğun kulağına, hocalar tarafından kubleye dönülerek tekbir ve ezanla çağırılmaktadır. Bkz.: Hızır Bek Gayretullah, "Kazak Türklerinde Kişi Adları", *Türk Kültürü*, I/10 (1963), s. 13-14.

yün, her cemaatin altında toplam evli ve bekâr nüfus gösterilmiştir. Yaptığımız hesaplamada 4431 vergi mükellefi Türk nüfusun 3429'unun evli (% 77,3), 1002'sinin ise (% 22,6) bekâr olduğunu gördük. Evli olanlar yılda 50 akça, bekâr olanlar ise 6 akça vergi ödemekteydiler. Bir sancakta toplam nüfusu bulabilmek için izlenen yol, hane sayısını 5 ile çarpmak şeklinde olmaktadır. Bazı araştırmacılar bekâr erkek sayısını da bu çarpım sonucuna ekleyerek, şehrin toplam nüfusunu, bu yolla tahmin etmeye çalışmaktadırlar. Tahrir defterlerinde, vergi sorumlusu erkek nüfus arasındaki akrabalık ilişkisi de gösterilmiş olmasına rağmen, bu veriden hareket edilerek hâne yoğunluğunun tesbiti cihetine gidilmemiştir. Her ne kadar bu yolla kesin bir sonuca ulaşmak mümkün değilse de bazı ip uçlarının sağlanabileceğini düşünerek bir tesbite bulunduk. Yaptığımız bu tesbite göre 344 hanede babanın vergi veren bir de oğlu bulunmaktadır. Baba ve vergi veren iki oğlu bulunan aile sayısı ise 121'dir. Baba ve üç oğul 28 aile, baba ve 4 oğul 9 aile, baba ve 5 oğul birlikte vergi veren 2 aile bulunmaktadır. Bu erkek çocuklardan bir kısmı da evlidir. Ancak bu evli çocukların henüz vergi verecek yaşta erkek çocuğu görülmemektedir. Deftere sadece vergi verecek yaşa gelmiş ergin erkekler kaydedilmiş olduğu düşünülürse, defterde yer almayan çocuk yaştaki nüfusun varlığını da hesaba katarak, kardeş sayısını buna göre düşünmek gerekecektir. Tabii bu hesaba yaşları ne olursa olsun kadın nüfus dahil değildir. Normal olarak erkek kardeş sayısı kadar kız kardeşin de var olduğunu kabul etmek gerekir. Bu bakımdan aşağıdaki tabloyu değerlendirirken bu husus göz önüne alınmalıdır.

Tablo II : 1572 Yılında Kozan'da Akrabalık İlişkisi

| Baba ve 1 oğul | Baba ve 2 oğul | Baba ve 3 oğul | Baba ve 4 oğul | Baba ve 5 oğul | Baba ve 6 oğul |
|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| 344 | 121 | 28 | 9 | 2 | - |
| (baba ölmüş) | 2 kardeş | 3 kardeş | 4 kardeş | 5 kardeş | 6 kardeş |
| | 446 | 128 | 33 | 7 | - |
| Top.: 344 | 567 | 156 | 42 | 9 | - |

Bu tablodan anladığımızı göre 567 adet vergi mükellefi *iki kardeş* bulunmaktadır (1134 kişi). Bunlardan 121 adedi (242 kişi)'nin babaları da vergi vermektedir. 446 ailede ise babaları ölmüş *iki kardeş* bulunmaktadır. Bunların dışında diğer akrabalık ilişkisi şu şekildedir:

| | |
|-----------------------------|------------|
| Baba-Oğul-Torun | = 22 adet. |
| Baba-Oğul-2 torun | = 6 adet. |
| Baba-2 Oğul, 1'inde 2 torun | = 1 adet. |
| 2 kardeş 1'inden 2 oğul | = 7 adet. |
| 2 kardeş, 1'inden 3 oğul | = 2 adet. |
| 3 kardeş, 1'inden 1 oğul | = 4 adet. |
| 3 kardeş, 1'inden 2 oğul | = 1 adet. |
| 4 kardeş, 1'inden 1 oğul | = 2 adet. |

1572 yılında Kozan halkının % 77,9'u cemaat halinde yaşamakta tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta idi. Yukarıdaki verilere dikkat edecek olursak, *konar-göçer* hayatı yaşayan bu *Türkmen* kitle arasında hane yoğunluğunun 5'in üzerinde olduğu tahmin edilebilir. En azından incelediğimiz bu bölge için hane yoğunluğunu 5'in üzerinde düşünmek gerekir görüşündeyiz. Bugün bile Çukurova yöresinde çok evlilik yaygın olduğu gibi, bir anneden 10-11 çocuğu olan aileler de az değildir. Televizyonda yayınlanan bir programda söz konusu edilen 4 karısı ve 38 çocuğu olan baba ise, Çukurova için bile bir istisnâ olarak kabul edilmelidir. Ancak çiftçilik ve hayvancılık çok çocuğa ihtiyaç göstermekte idi. Sıtma, veba gibi salgın hastalıklar ise çok çocuğa sahip olmayı teşvik etmekteydi. Çok çocuk sahibi olmak İslâm dini adına da teşvik edilmekte, doğum kontrolü günah olarak kabul edilmekteydi. Bu bakımdan bugünün çekirdek ailesi içerisinde büyüyen kişiler olarak, aile büyüklüğünü anne-baba-3 çocuk olarak düşünmemiz bir yanlış şartlanma veya eksik inceleme olarak kabul edilebilir.

IV. Ençok Kullanılan Adlar

Kozan'da 1572 yılında en çok kullanılan şahıs adı *Mehmed*'tir. *Mehmed* adını taşıyan 289 kişi, toplam Türk nüfusun % 6.4'ünü oluşturmaktadır. *Ali* adını taşıyan 276 kişi (% 6,1), *Ahmed* adını taşıyan 193 kişi (% 4.3) bulunmaktadır¹⁰. En çok kullanılan 12 adı taşıyan 1920 kişi bulunmaktadır. Başka bir deyişle toplam Türk nüfusun % 42.8'ini oluşturan 1920 kişi 12 değişik

¹⁰ Defter verilerine göre 4431 Türk nüfus hesaplandığı halde isimlerin sayımında 4482 kişi bulunduğu görülmüştür. Bu fazlalık bazı cemaatlara sonradan kayıt yapılmış olması ile açıklanabilir. İsimlerin çok kullanılışlarına göre yapılan sıralamanın 1572 tarihli Adana Mufassal Defteri'nde bu üç isim için aynı olduğu görülmektedir: 1. Mehmed (% 8.67), Ali (% 7.12), Ahmed (4.70).

adla çağırılmakta idi. Bu 12 adın tamamı ise Arap kökenli *Müslüman-Türk* isimleridir.

Tablo III : Ençok Kullanılan 12 Türk Adı ve Yüzdeleri

| Sıra | Şahıs Adı | Toplam | % | Sıra | Şahıs Adı | Toplam | % |
|------|-----------|--------|-----|------|-----------|--------|------|
| 1. | Mehmed | 289 | 6.4 | 8. | Halil | 124 | 2.7 |
| 2. | Ali | 276 | 6.1 | 9. | Ümmet | 120 | 2.6 |
| 3. | Ahmed | 193 | 4.3 | 10 | Hasan | 119 | 2.6 |
| 4. | Hüseyin | 153 | 3.4 | 11 | Mustafa | 115 | 2.5 |
| 5. | Hamza | 145 | 3.2 | 12 | Süleyman | 110 | 2.4 |
| 6. | Veli | 140 | 3.1 | | | | |
| 7. | İbrahim | 136 | 3.0 | | Toplam | 1.920 | 42.8 |

30 ve daha yukarı sayıda kişi tarafından kullanılan adların toplamı ise 33'dür. Bu 33 adı, Türk nüfusun % 62.8'ini oluşturan 2819 kişi kendisine ad olarak almıştır. Bu 33 ad arasında sadece *Sevindik* adı tam Türkçe ad olarak görülmektedir. "Verdi" eki ile yapılan *Sübhanverdi* adını da Türkçe saymak mümkün olabilir. 35 kişi tarafından kullanılan *Şah Veli* adında İran etkisi sezilmektedir. Bu üç ismin dışındaki isimlerin çoğu İslâmî kaynaklı peygamber adlarıdır.

Mehmed bilindiği gibi *Muhammed* adının Türkçeleşmiş şeklidir. Türkler Peygamberlerine duydukları saygıdan dolayı en çok bu adı tercih etmişler, yine aynı saygıdan dolayı *Muhammed* değil de *Mehmed* demeyi tercih etmişlerdir¹¹. *Ahmed* (193), *Mustafa* (115), *Mahmud* (53) adları da İslâm Peygamberinin diğer adlarıdır¹².

En çok kullanılan 33 ad arasında geçen diğer peygamber isimleri ise şunlardır: *İbrahim* (136), *Süleyman* (110), *Yusuf* (80), *Musa* (61) *Yakub* (50), *Yunus* (47), *İsmail* (46), *İsa* (35), *İlyas* (31). 124 kişi tarafından kullanılan *Halil* adı ise *İbrahim* Peygamber'in ilk adıdır. Bunun yanında *Hızır* (57) ve *İskender* (*Zulkarneyn*) (36) gibi peygamberliği tartışmalı olan isimler de görülmektedir. İlk dört halifenin adlarından *Ömer* (31), *Osman* (43), *Ali* (276) yaygın olarak kullanıldığı halde *Ebubekir*'in adı sadece bir defa geç-

¹¹ Bilindiği gibi Mehmed ve Muhammed kelimeleri aynı imlâ ile yazılırlar. Bu imlâ ile yazılan kelimeler de şedde konulmamış olduğundan Mehmed olarak okunmuştur.

¹² Şahıs adlarından sora aynı sırada parantez içerisinde o adın Defter'de kaç defa geçtiği belirtilmiştir. Dipnot numaraları ise cümle sonunda ve bir üstte gösterilmiştir.

mektedir. *Hz. Ali*'nin çocukları, *Peygamberin* torunları *Hasan* (119) ve *Hüseyin*'in (153) adları da en çok sevilen adlar olmuştur. İslâm kaynaklı adların bu ölçüde yaygın olarak kullanılması, *Güvendik*, *Sevindik*, *İl Beyi* gibi Türkçe adların ikinci, üçüncü plâna düşmesi sanırım XVI. yüzyılın düşünce hayatında dinin etkisini gösteren bir ölçüttür. Bu konuda kesin bir yargıya varabilmek için daha önceki tarihlerde tutulmuş olan defterlerin aynı metodla incelenerek sonuçlarının karşılaştırılması gerekecektir.

Bugün de bazı çevrelerde korunmakta olan anlayışa göre çocuklara *Kuran*'dan isim vermek gerekmektedir. Bu yanlış düşünce sonucu olmalıdır ki *Arap-İslâm* kökenli adlar birinci sıralara yerleşirken, İslâmiyet öncesi Türk isimleri "putperest isimleri" olarak görülmüş ve dışlanmış.

Tablo IV: 99-30 Kişi Tarafından Kullanılan Adlar
(Sıralama en çok kullanılan 12 adın (Tablo: III) devamıdır)

| Sıra | Şahıs Adı | Toplam | % | Sıra | Şahıs Adı | Toplam | % |
|------|-----------|--------|-----|------|----------------|--------|------|
| 13. | Yusuf | 80 | 1.7 | 24. | İskender | 36 | 0.8 |
| 14. | Musa | 61 | 1.3 | 25. | Şah Veli | 35 | 0.8 |
| 15. | Hızır | 57 | 1.2 | 26. | İsa | 35 | 0.8 |
| 16. | Mahmud | 53 | 1.1 | 27. | Pir Veli | 33 | 0.7 |
| 17. | Yakub | 50 | 1.1 | 28. | Sübhanverdi | 33 | 0.7 |
| 18. | Yunus | 47 | 1.0 | 29. | İlyas | 31 | 0.6 |
| 19. | İmirza | 46 | 1.0 | 30. | Ömer | 31 | 0.6 |
| 20. | İsmail | 46 | 1.0 | 31. | Sevindik | 31 | 0.6 |
| 21. | Murad | 46 | 1.0 | 32. | Hanifi | 30 | 0.6 |
| 22. | Selman | 45 | 1.0 | 33. | Kasım | 30 | 0.6 |
| 23. | Osman | 43 | 0.9 | | TOPLAM | 899 | 20.0 |
| | | | | | Toplam (33 Ad) | 1.819 | 62.8 |

Nüfusun % 81'ini oluşturan 3631 kişi toplam olarak kullanılan 479 adın % 78'ini (% 15) taşımakta idiler. Geri kalan 401 adı ise nüfusun % 19'unu oluşturan 851 kişi kullanılmaktaydı.

Tablo V : 29-11 Kişi Tarafından Kullanılan Adlar

| Sıra | Şahıs Adı | Toplam | % | Sıra | Şahıs Adı | Toplam | % |
|------|-------------|--------|------|------|-------------------|--------|-------|
| 34. | Minnet | 29 | 0.64 | 57. | Mansûr | 17 | 0.38 |
| 35. | Abdullah | 27 | 0.60 | 58. | Nasûh | 17 | 0.38 |
| 36. | Ramazan | 27 | 0.60 | 59. | Bekir | 17 | 0.38 |
| 37. | Abdi | 26 | 0.58 | 60. | Uğurlu (Oğuzlu) | 16 | 0.37 |
| 38. | Hakverdi | 26 | 0.58 | 61. | Dede | 15 | 0.33 |
| 39. | Pirî | 25 | 0.55 | 62. | Durak | 15 | 0.33 |
| 40. | Pir Ali | 24 | 0.53 | 63. | Hızır Balı | 15 | 0.33 |
| 41. | Abdurrahman | 23 | 0.51 | 64. | İdris | 15 | 0.33 |
| 42. | Kubad | 23 | 0.51 | 65. | Ferhad | 14 | 0.31 |
| 43. | Şeyh Ali | 23 | 0.51 | 66. | Hasan Ali | 14 | 0.31 |
| 44. | Hudaverdi | 22 | 0.49 | 67. | Pir Dede | 14 | 0.31 |
| 45. | Pir Ahmed | 22 | 0.49 | 68. | Ûveys | 14 | 0.31 |
| 46. | Seydi | 21 | 0.46 | 69. | Durmuş | 13 | 0.29 |
| 47. | Şah Kulu | 21 | 0.46 | 70. | Habîb | 13 | 0.29 |
| 48. | Budak | 21 | 0.46 | 71. | Karaman | 13 | 0.29 |
| 49. | Kulu | 21 | 0.46 | 72. | Mürüwet | 13 | 0.29 |
| 50. | Tanrıverdi | 20 | 0.44 | 73. | Tur Ali (Dur Ali) | 13 | 0.29 |
| 51. | Davud | 19 | 0.42 | 74. | Enbiyâ | 12 | 0.26 |
| 52. | Nebi | 18 | 0.40 | 75. | Nur Ali | 12 | 0.26 |
| 53. | Abdulkâdir | 17 | 0.38 | 76. | Pir Budak | 12 | 0.26 |
| 54. | Balı (Bâli) | 17 | 0.38 | 77. | Abdulkerim | 12 | 0.26 |
| 55. | Çelebi | 17 | 0.38 | 78. | Veled (Velid) | 11 | 0.24 |
| 56. | Maksud | 17 | 0.38 | | Toplam | 812 | 18.11 |
| | | | | | TOPLAM (78 ad) | 3.631 | 81.0 |

29 ile 11 kişi tarafından kullanılan adlar arasında *Hakverdi*, *Budak*, *Uğurlu* (veya *Oğuzlu*), *Dede*, *Durak*, *Karaman* adları Türkçe adlar olarak görülmektedir. Arapçada "koca, eski, köhne" anlamına gelen bir sıfat olan *Bâli* adını Türkçe bir kelime olarak bal'dan *Balı* şeklinde okumak son zamanlarda ağır basan bir görüştür. Hacı Bektaş'dan sonra en büyük *Bektâşî şeyhi* olarak kabul edilen *Balım Sultan* (ölüm 1516)'ın adı *Balı Sultan* veya

Hızır Balı şeklinde kullanılmış olması bu görüşü kuvvetlendirmektedir¹³. Nitekim defterde Hızır Balı adı da bu ismin doğrudan *Balım Sultan* ile olan ilişkisini düşündürmektedir. *Balı* adı 17 defa, *Hızır Balı* adı 15 defa geçmektedir. *Tur Ali* adı bugün özellikle Ankara çevresinde çok görülmekte ve *Dur Ali* şeklinde söylenmektedir. Defterde *tı* (ط) ile yazılmış olanlar *Tur Ali*, dışı harf (ر) ile yazılmış olanlar ise *Nur Ali* olarak okunmuştur.

Şahıs adlarındaki Türkçe oranı, az kullanılan isimlere inildikçe artmaktadır.

V. Şahıs Adlarının Değerlendirilmesi

Bugün de yaygın olarak kullanılan *Arap-İslâm* kaynaklı şahıs adlarının dışında *Ebu'd-derrâ*, *Ebu'l-kâsım*, *Ebu'l-mehdî* gibi adlar ancak 6 kişi tarafından kullanılmaktadır. Bu bakımdan Müslüman nüfusun içinde Arap unsurun bulunmadığını söyleyebiliriz.

Şahıs adlarının alınmasında İran kültürünün etkisini gösteren bazı isimler bulunmaktadır. *Firuz* (1), *Ferhad* (14), *Hürmet Şah* (2), *İsfendiyâr* (1), *Kuran Şah* (1), *Pir* (1), *Pir Ahmed* şeklinde ismin başına *Pir* eki getirilerek yapılmış 14 ad vardı. *Pirî* (25), *Salman* (45), *Sultan Şah* (1), *Tura Şah* (1), *Yardım Şah* (1), *Şah Abdal* (1), *Şehriman* (1), *Şehriyâr* (2) adlarını bu meydana sayabiliriz. *Şah* adı isimlerin başına geldiği gibi sonuna da getirilmektedir. *Hürmet Şah*, *Kuran Şah*, *Sultan Şah* gibi. *Şah* eki başa getirilerek yapılmış 14 değişik adı taşıyan 85 kişi bulunmakta idi. Bu adlar arasında *Şah Abdal* ve *Şahverdi* adları ilginçtir.

Verdi eki getirilerek yapılan adlarda genellikle *Allah* adı görülür: *Allahverdi*, *Sübhanverdi*, *Çalabverdi*, *Hudaverdi*, *Hakverdi* gibi. *Şahverdi* adı bu bakımdan anlamlı görülmektedir. *Abdal*, derviş, ermiş, evliya anlamına gelir, Tanrı dostu demektir. *Şah Abdal* adında da *Şahverdi* adındaki çapraşıklık ortaya çıkar. *Şah Kulu* adı ise daha da yaygındır. *Şahverdi* adını 4 kişi kullanırken, *Şah Kulu* adında 21 kişi bulunmakta idi. Bu adların belli bir mezhebe bağlılık gösterdiğini düşünebiliriz. 1526-1527 yıllarında Çukurova'da *Safevî Halifelerinin* teşvik ve tahrikiyle üç ayrı ayaklanma çıkarılmış olduğunu biliyoruz. Birincisi *Berendi Nahiyesi*'nde *Domuz-Oğlan*'ın ayaklanması, ikincisi Tarsus'a bağlı *Ulaş Nahiyesi*'nde *Beğce Bey*'in ayaklanması,

¹³ *Meydan-Larousse*, c. II, "Balım Sultan", s. 110.

üçüncüsü de *Karaisâlu* Nahiyesi'nde *Mustafa Oğlu Veli Halife*'nin çıkarmış olduğu ayaklanmadır. Bu ayaklanmalar Maraş tarafındaki *Baba Zünnûn* ayaklanması kadar büyük çapta olmamış, her üçü de Adana *Sancakbeyi Ramazanoğlu Piri Bey* tarafından bastırılmıştı. Aynı şekilde Kozan *Varsakları* arasında da *Safevî* propogandasının etkili olduğu bilinmektedir¹⁴.

Anadolu Selçuklu sultanlarının İran etkisinde takınmış oldukları *Keykavus*, *Keyhusrev*, *Keykubad* gibi adlara Kozan halkı hiç itibar etmemiştir. Sadece *Kubad* (23) adının kullanıldığını görmekteyiz. *Selçuklu Devleti'nin kurucusu Tuğrul Bey'in adı 1 defa geçerken, ağabeyi Çağrı Bey'in adı unutulmuş gibidir*. Melik Şah, Alparslan adlarını da 4 bin isim arasında göremiyoruz.

Bölge uzun süre *Memlûk Devleti'ne* bağlı olarak yaşamış olduğu halde *Memlûk sultanlarının* adlarına da rastlamıyoruz. Yalnızca bir defa geçen *Hayr Bey* adı *Memlûk döneminin* bir hatırası gibidir.

Kozan'da yaşayan 94 Türk cemaatten, *Alişarlu*, *Aydoğmuşlu*, *Aydoğmuş Oğlanları*, *Çiçek Oğlu*, *Darıcı Satı*, *Haydarlu*, *Haydar Oğlu*, *İlyaslu*, *İsalu*, *Kutlu Bey Hacılı*, *Menteşlü*, *Taşdemürlü*, *Tur Ali Hacılı*, *Zekeriyyalı* gibi cemaatler adlarını büyük bir ihtimalle cemaatin kurucusu olan kişinin adından almışlardır. Ancak taife adı olarak geçen *Savcı Hacı*, *Avşar*, *Eğlen* isimlerine şahıs adı olarak rastlayamıyoruz. Ancak bu adların da daha önceki dönemde yaşamış kişiler olması düşünülebilir.

24 *Oğuz Boyu'nun* adlarından *Eymür* adı 9 kişi tarafından kullanılmakta idi. *Eymür* adı *Hasan* ve *Musa* isimlerinin başında bir sıfat gibi de kullanılmış, *Eymür Hasan*, *Eymür Musa* isimleri doğmuştur. *Kayı Boyu'nun* adı ise sadece 1 kişi tarafından ad olarak kullanılmıştır. *Bayat* (*Bayad*), *Yazır*, *Döğger*, *Dodurga*, *Yaparlı*, *Avşar*, *Kızık*, *Bayındır*, *Peçenek*, *Çepni* gibi *Oğuz boyları* adlarına şahıs adları arasında rastlayamadık. *Bulgar* adı Adana Sancağı'ndaki kadar yaygın olmamakla birlikte Kozan'da da şahıs adı olarak kullanılmaktadır. *Bulgar* adını taşıyan 6 kişi vardır. Adana'da 20.330 isimde 47 *Bulgar* adı bulunmakta idi¹⁵.

¹⁴ Faruk Sümer, "Çukur-Ova Tarihine Dâir Araştırmalar", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, I/1(1963), s. 56-57.

¹⁵ XVI. yüzyılda *Bulgar* ismi şahıs adı olarak kullanılmaktaydı. Bilindiği gibi *Bulgar* aynı zamanda *Türk boylarından* birinin adı idi. Bugün Slavlaşmış olan *Bulgarlar'ın* yaptıklarına kızarcasına *Bulgar Dağı'nın* adını *Bolkar* yapmak bize anlamsız görülmektedir.

Şahıs adlarının başına getirilen ekler içinde Dede, Derviş, Gül, Hacı, Hızır, Hoca, Kara, Pir, Seydi, Şah, Şeyh, Sarı, kelimelerini sayabiliriz. İsim sonunda ise, Dede, Derviş, Fakih (Fakı), Halife, Hoca, Hacı, Bey, Kulu, Şah, Verdi, Gazi, ekleri sayılabilir.

Adana Sancağı'nda 1572 yılında 1080 ayrı ad kullanıldığını tespit etmiştik. Kozan'la ilgili bu çalışmanın sonucunu Adana'nın sonuçları ile karşılaştırdık. Kozan'da kullanılan 479 adın 314'ü Adana'da da kullanılmaktadır. 165 ad ise Adana Defterinde yer almayan adlardır. Bunlardan çoğu *Hoca Ali*, *Seydi Mehmed* gibi birleşik adlardır. Kozan Defterinde çokça kullanıldığı halde Adana'da hiç kullanılmamış olan adlar yanlarında parantez içerisinde kaç defa kullanıldığı da belirtilerek şu şekilde sıralanabilir. *Seydiyar* (10), *Eymür* (9), *Abdürrâzık* (8), *Kâdirverdi* (6), *Cesâmed* (4), *Bende* (4), *Azametullah* (3). Söz konusu 165 adın 138'i 1 defa, 17'si 2 defa, 2'si 3 defa kullanılmıştır.

Kozan'da kullanılan 479 şahıs adını *Türk Adları Kılavuzu* adlı kitapta yer alan 10.000 dolayındaki erkek adı ile karşılaştırdığımızda 90 adın bu kılavuzda yer almadığını gördük. Bu karşılaştırmaya *Seydi Ahmed*, *Ömer Halife* gibi birleşik adları da dahil edecek olursak bu sayı daha da artacaktır. Yaygın olarak kullanılan adlardan bu kılavuzda yer almayanlar şunlardır: *Abdürrâzık* (8), *Arafa Gazi* (3), *Azametullah* (3), *Bayram Hoca* (10), *Bende* (4), *Bulgar* (6), *Cesâmed* (4), *Çıracak* (4), *Devletgeldi* (2), *Devlet Han* (3), *Dulkâdir* (2), *Ebu Hayr* (2), *Ebulkasım* (4), *Eyne Hoca* (4), *Güvendik* (7), *Hoca* (8), *İmirza* (46), *İsrail* (4), *Kadı* (2), *Kâdirverdi* (6), *Kulaguz* (3), *Menteşe* (7), *Mürüvvet* (13), *Sübhanverdi* (33), *Şahbende* (4), *Şah Kulu* (21), *Şah Veli* (35), *Şahverdi* (4), *Şeyh Ali* (23), *Şeyhî* (3), *Zeyyal* (5), *Bay Kulu*, *Divan*, *Eylük*, *Göçgün*, *Göğü*, *Göççek*, *Çiçek*, *Yaramış*, *Yetilmiş*, *Yol Kulu*, *Yol Kaya*, *Ulu Bey* adları da daha az sayıda geçen ve *Kılavuz*'da yer almayan adlardandır¹⁶. Bu karşılaştırma *Tahrir Defterleri* ve diğer arşiv belgeleri kullanılmadan yapılan bir şahıs adları sözlüğü denemesinin ne kadar yetersiz kalacağını açıkça göstermektedir. Aynı *Kılavuz*'u Adana ile ilgili çalışmamızla karşılaştırdığımızda da 163 adın bu kitapta yer almadığını görmüştük.

¹⁶ Selma Tuncay-Adıyev Aysan, *Türk Adları Kılavuzu*, Ankara 1981.

VI. Gayri Müslimler ve Mühtediler

1572 yılında Kozan'da toplam olarak 902 vergi nüfusuna sahip gayri-müslim halk bulunmaktaydı. Bunlardan 728'i evli, 174'ü bekâr idi. Gayri-müslim halkın 540 neferi Feke, Anavarza, Lemberd, Kübdere kalelerinde yaşıyordu. Şehir merkezinde ise 290'ı evli, 72'si bekâr olmak üzere 362 gayri-müslim vergi nüfusu bulunuyordu. Kalelerde yaşayan Ermenilerin çoğu kale hizmetinde buldukları için vergiden muaf idi.

Bunlar arasında Türk adı kullanmak alışkanlığı oldukça yaygındır. En çok kullanılan Türk adlarını şöylece sıralayabiliriz.

Tablo V : En Çok Kullanılan Adlar

| | | | |
|----------------|----------|--------------------|--------|
| 1. Balı | 17 kişi. | 9. Karaman | 3 kişi |
| 2. Hudavedi, | 14 " | 10. Yörük (Yürük), | 3 " |
| 3. Tanrıverdi, | 13 " | 11. İne Bey | 2 " |
| 4. Budak | 13 " | 12. Tura Şah | 2 " |
| 5. Asil Bey | 12 " | 13. Mısır Şah | 2 " |
| 6. Sinan | 10 " | 14. Hüsrev | 2 " |
| 7. Ferruh | 14 " | 15. Haydar | 2 " |
| 8. Karagöz | 10 | | |

Bunun dışında bir defa geçen şahıs adları ise, *Esemez, Arslan, Hüsam* veya *Hişam, Çöl Bey, Arap Şah, Hızır, Hoca Han, Kutlu Bey, Kapucu, Yakub Hızır Şah, Şahin, Kara Eşeklü, Gül Şah, Hoca, Karaca, İsmail, Turgud, Paşa, Sefer, Çırak, Gökçe, Davud, Kara* adlarıdır.

XVI. yüzyılda gayrimüslimlerden bir kısmı kendi istekleriyle İslâm dinini kabul etmişlerdir. *Mühtedî* adı ile anılan bu kimselerin adı daha çok *Mübârek, Cevher* ve *Mercan* olarak görülmektedir. İncelediğimiz *Defter*'de baba adı *Abdullah* olan 40 kişi görülür. Bunların çocukları 32 ayrı adla çağırılmaktaydı. *Ali, Abdulkâdir, Abdullah, Bedir, Bilâl, Kara Bilâl, Eymür, İbrahim, Mahmud, Süleyman* adlarını örnek olarak verebiliriz. Baba adları üzerindeki değerlendirmemizi ayrı bir makalede açıklayacağımızdan, burada bir tesbitimizi belirtmekle yetineceğiz¹⁷. *Mühtedî* olanların baba adları *Abdullah* olarak verilmekteydi. Bunu yanlış değerlendiren bazı kimseler baba

¹⁷ Yılmaz Kurt, "Kozan (Sis) Sancağı'nda Kişi Adları", *Ondukuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, V (1990), s. 179-194.

adı *Abdullah* olanların tümünü *mühtedî* zannetmektedirler. İncelediğimiz Adana ve *Kozan mufassal defteri* verilerine göre İslâm dinine geçen kimse- lere genellikle *Mübârek*, *Cevher* ve *Mercan* adları verilmekteydi. Nitekim Kozan defterinde 7 *Mübârek*, 2 *Cevher*, 1 *Mercan* adı geçmektedir. Hepsinin de baba adı *Abdullah*'tır. Bunlar da genellikle cemaatin veya mahallenin son adları arasında geçmektedir^{17a}. *Bilâl*, *Kara Bilal* ve *Ferhad* adları konusunda *Mübârek*, *Mercan*, *Cevher* adlarındaki ölçüde kesin bir tesbitte bulunmuş değiliz.

Gayrimüslimlerin Türk kültürüne olan ilgileri, şahıs adlarının incelenmesinde gördüğümüz Türk adları ile ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan bunlardan bir kısmının da İslamiyete geçmiş olmaları gâyet normal görülmelidir. Ancak bu din değiştirmenin kitle halinde olduğunu gösterecek bir belgeye bu incelememizde rastlayamadık. 4482 ad içerisinde kesin *mühtedî* gözüyle bakabileceğimiz sadece 10 kişi bulunmaktadır. Gayrimüslimler bütün halk gibi *resm-i hâne* olarak 50 akça, *resm-i mücerred* olarak 6 akça ödemekte idiler. Bundan ayrı olarak da önceleri 50 akça, incelediğimiz dönemde ise 60 akça *cizye* veriyorlardı. Etin kilosunun 5 akça, pirincin kilosunun 5 akça, bir koyunun 25-35 akça olduğu bir dönemde 60 akça için bir Hristiyanın din değiştirmiş olması bize uzak bir ihtimal olarak görülmektedir. Konuyu maddî zorunluluk ile değil kültür yakınlaşmasıyla açıklamak gerekir.

Şahıs adlarının alfabetik sıralamasında 1 veya iki defa geçen adların daha çok olduğu görülmektedir. Az kullanılan adlar daha çok Türkçe adlardır.

^{17a} 1572 tarihli Adana Mufassalında Mübârek adını taşıyan 78 kişiden 75'inin babasının adının Abdullah olduğunu gördük. Kara Mübârek adını taşıyan 6 kişiden de 5'inin babasının adı Abdullah'tır. Abdullah adını taşıyan 123 kişiden 43'ünün babasının adı yine Abdullah olarak verilmiştir.

Tablo VI: 1-10 Kez Geçen Şahıs Adları

| Harf | Toplam ad | | | | | | | | | | | | Toplam |
|---------------|------------|------------|-----------|-----------|-----------|----------|----------|-----------|----------|----------|----------|-----------|--------------|
| | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11-289 | kişi |
| A | 51 | 24 | 7 | 7 | 1 | - | - | 1 | 4 | - | - | 7 | 681 |
| B | 22 | 11 | 2 | - | 1 | 1 | 1 | - | 1 | - | 1 | 3 | 109 |
| C | 5 | 1 | 1 | 1 | 1 | - | - | 1 | - | - | - | - | 17 |
| Ç | 6 | 3 | - | - | 1 | - | - | - | - | 1 | - | 1 | 33 |
| D | 26 | 14 | 6 | 1 | - | - | 1 | - | - | - | - | 4 | 97 |
| E | 24 | 13 | 3 | 1 | 3 | - | - | - | - | 2 | 1 | 1 | 74 |
| F | 8 | 3 | 3 | - | 1 | - | - | - | - | - | - | 1 | 27 |
| G | 16 | 11 | 1 | 2 | - | 1 | - | 1 | - | - | - | - | 31 |
| H | 72 | 36 | 18 | 3 | 1 | - | 1 | 1 | 1 | - | - | 11 | 824 |
| I | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - |
| İ | 20 | 10 | - | 1 | 2 | - | - | - | - | - | - | 7 | 366 |
| K | 42 | 25 | 4 | 3 | 1 | 1 | 1 | 1 | 2 | - | - | 4 | 166 |
| L | 4 | 2 | 2 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | 6 |
| M | 28 | 10 | 3 | 1 | 2 | - | - | 3 | - | - | - | 9 | 688 |
| N | 12 | 7 | 2 | - | - | - | - | - | - | - | - | 3 | 58 |
| O | 2 | - | 1 | - | - | - | - | - | - | - | - | 1 | 45 |
| Ö | 4 | 2 | - | 1 | - | - | - | - | - | - | - | 1 | 36 |
| P | 18 | 6 | 3 | - | - | - | 1 | 1 | - | - | 1 | 6 | 165 |
| R | 3 | - | - | 1 | - | - | - | - | - | 1 | - | 1 | 39 |
| S | 37 | 20 | 4 | 2 | - | - | 1 | 2 | - | 1 | 2 | 5 | 323 |
| Ş | 29 | 16 | 4 | 2 | 2 | - | - | - | 1 | - | - | 3 | 134 |
| T | 15 | 11 | 2 | - | - | - | - | - | - | - | - | 2 | 48 |
| U | 3 | 1 | - | 1 | - | - | - | - | - | - | - | 1 | 20 |
| Ü | 6 | 4 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | 2 | 138 |
| V | 3 | 1 | - | - | - | - | - | - | - | - | - | 2 | 152 |
| Y | 18 | 11 | 4 | - | - | - | - | - | - | - | - | 3 | 196 |
| Z | 5 | 4 | - | - | - | 1 | - | - | - | - | - | - | 9 |
| Toplam | 479 | 246 | 70 | 27 | 16 | 4 | 6 | 11 | 9 | 6 | 5 | 78 | 4.482 |

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi toplam 479 ayrı şahıs adı bulunmakta idi. Bunlardan 51 tanesi A harfi ile, 22 tanesi B harfi ile başlamaktadır. A ile başlayan 51 adın 24 tanesi 1 defa, 7 tanesi 2 defa geçmektedir. A ile başlayan 51 adı taşıyan 681 kişi bulunmaktadır. 11 ve daha fazla kişi tarafından kullanılan 78 adın 7 tanesi A harfi ile başlamaktadır. Sadece 1 defa geçen adların toplamı 246'dır. 479 şahıs adınının 70 tanesi 2 defa, 27 tanesi ise 3 defa kullanılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada 1572 tarihli *Kozan (Sis) Mufassal Tahrir Defteri'nde yer alan şahıs adlarının sayımı ve değerlendirilmesi yapılmıştır.*

En çok kullanılan şahıs adı *Mehmed*'tir (% 6.4). Sonra *Ali* (% 6.1) ve *Ahmed* (% 4.3) isimleri gelmektedir.

Yaygın olarak kullanılan 33 addan 10 tanesi peygamber ismidir. 3 tanesi ise 4 büyük halifeden *Ali*, *Osman* ve *Ömer*'in adlarıdır. *Mahmud*, *Ahmed* ve *Mustafa* İslâm peygamberinin diğer adlarından olduğu gibi *Hamza* da amcasının adıdır. En çok kullanılan 33 ad arasında sadece *Sevindik* adı Türkçe olarak görülmektedir. Bu durum ad vermede dinî düşüncenin ağır bastığını açıkça göstermektedir. Değerlendirilen 4482 şahıs adınının 2819'unu (% 62.8), bu 33 adı taşıyan kimseler taşımaktadır. Yaygın olarak kullanılan 78 adı ise, nüfusun % 81'ini teşkil eden 3631 kişi kullanmaktadır. Defterde geçen şahıs adlarının toplamı ise 479'dur. Geriye kalan 401 adı da nüfusun % 19'unu oluşturan 851 kişi kullanmaktadır. Yaygın olarak kullanılan adlar *Arap* kökenli *Müslüman-Türk* isimleri olduğu gibi daha az kullanılan adlar da çoğunlukla Türkçe adlardır.

Şahverdi, *Şah Kulu*, *Şah Abdal* gibi adlar bir mezhebe bağlılığı gösterebilecek adlar olup sosyal yapının aydınlatılmasına yardımcı olacak ipuçları sayılabilirler.

Gayrimüslimler içerisinde İslâmiyet öncesi Türk adlarını kullanma oldukça yaygındır. Vergi mükellefi 902 *gayrimüslim*den 144'ü (% 15.96) Türk adı kullanmaktadır. En çok kullandıkları adlar ise, *Balı*, *Hüdaverdi*, *Tanrıverdi*, *Budak*, *Asil Bey*, *Sinan*, *Ferruh* ve *Karagöz*'dür.

Gayrimüslim nüfustan az sayıda kimsenin İslâm dinine geçmiş oldukları anlaşılmaktadır. Deftere bu kimselerin baba adları *Abdullah* olarak yazıl-

maktadır. Ancak bütün baba adı *Abdullah* olanlar da *dönme* değildir. *Dönmelere* daha çok *Mübarek*, *Cevher* ve *Mercan* adlarının verildiği ve bunların *Defter'de* cemaatlerin sonuna yazıldığı görülmüştür.

Şahis adlarının incelenmesinde bu kimselerin baba adlarını da aynı metotla inceleyerek sosyal yapıyı ve sosyal değişmeyi daha iyi açıklayabilmek mümkün olacaktır.

AÇIKLAMA

1. Şahis adlarının yazımında *Ebu'd-derrâ* gibi az kullanılan adlarda transkribe kurallarına uyulmuş, diğerlerinde gerek duyulmamıştır.

2. Birleşik adların yazımında kelimenin daha açık görülebilmesi için ayrı yazmak tercih edilmiştir. *Bahüyyar*, *Aliyar*, *Şahruh* gibi ayrı yazıldıklarında pek anlam vermeyen adlar birleşik yazılmıştır. *Verdi* ve *geldi* fiilleri yardımıyla yapılan şahis adları da aynı şekilde birleşik yazılmıştır.

3. *Tahrir Defterlerinde* çoğunlukla nokta kullanılmamış olduğundan bazı isimler iki, hatta üç türlü okunuşa izin vermektedirler. *Aziz* kelimesinin yazımı ile *Üzeyr* kelimesinin yazımı, *Arap* kelimesi ile *İzzet* kelimesinin yazımı aynıdır. *Halil* kelimesi *Celil* olarak da okunabilir. Bu tür adlarda yaygın olan tercih edilmiş, diğer okunuş şekli de parantez içerisinde verilmiştir.

5. Okunuşunda tereddüt ettiğimiz adların yanına soru işareti(?) konulmuştur.

6. Bu tür çalışmaların sonunda *Türk Şahis Adları Sözlüğü*'nün hazırlanacağı düşüncesiyle az kullanılan şahis adlarının yanına *Defter'de* yer aldığı varak numarasını da verdik. Daha sonra da o adın 4482 ad içerisinde kaç defa geçtiğini, yani kaç kişi tarafından kullanıldığını gösterdik. Yaygın olarak kullanılan adların ise yaygınlık oranını % olarak ifade ettik. Örnek verecek olursak, *Ahî Evren* adı *Defter'de* 1 defa geçmekte ve 1b numaralı varakta yer almaktadır. *Ahmed* adı ise 193 kişi tarafından kullanılmaktadır. Bunun 4482 ada göre oranı %4.3'dür.

1572 Tarihli Kozan (Sis) Mufassalında Geçen Türk şahıs Adları

| <u>Şahıs Adı</u> | <u>Yarak</u> | <u>Top.</u> | <u>%</u> | <u>Şahıs Adı</u> | <u>Yarak</u> | <u>Top.</u> | <u>%</u> |
|------------------|--------------|-------------|----------|-------------------|--------------|-------------|----------|
| A | | | | | | | |
| Abdi | | 26 | | ALİ | | 276 | 6,1 |
| Abdiyar | | 1 | | Ali Bey | | 2 | |
| Abdulazîz | | 7 | | Ali Cafer | | 1 | |
| Abdulcebbâr | 36b | 1 | | Ali Dede | 37b | 1 | |
| Abdulgaffâr | | 4 | | Ali Dervîş | | 1 | |
| Abdulganî | | 3 | | Ali Fakîh | | 2 | |
| Abdulhamîd | | 1 | | Ali Gâzî | | 2 | |
| Abdulkâdir | | 17 | | Ali Han | 38b | 1 | |
| Abdulkerîm | | 12 | | Ali Kaya | 16a | 1 | |
| Abdullah | | 27 | | Ali Nebî | 73b | 1 | |
| Abdullaîf | | 3 | | Ali Paşa | | 2 | |
| Abdulmezîd | | 1 | | Alişar | | 3 | |
| Abdurrahman | | 23 | | Ali Veled | 82b | 1 | |
| Abdulvehhâb | 80b | 1 | | Aliyar | | 8 | |
| Abdurrâzık | | 8 | | Allahverdi | 11b | 1 | |
| Abdurrezzak | | 8 | | Arab (veya İzzet) | 19b | 1 | |
| Ağca Pir Dede | 58a | 1 | | Arab Ali | 12a | 2 | |
| Ahenli | 49b | 1 | | Arafa | 15b | 1 | |
| Ahî | | 3 | | Arafa Gazi | | 3 | |
| Ahî Evren | 1b | 1 | | Armağan | | 1 | |
| AHMED | | 193 | 4,3 | Aşık Seydi | 12a | 1 | |
| Ahmed Dervîş | 56a | 1 | | Atak | 47b | 1 | |
| Ahmed Fakîh | | 2 | | Aydın | | 2 | |
| Ahmed Hacı | 57a | 1 | | Aydoğmuş | | 8 | |
| Alaaddin | 3a | 1 | | Azametullah | | 3 | |
| Alaman | 61b | 1 | | Aziz (veya Üzeyr) | 17b | 3 | |

| B | | | | |
|------------------|----------|----|-------------|------------|
| | | | Çalık | 12a 1 |
| Bahadır | 42b | 1 | Çelebi | 17 |
| Bahtiyar | 42b | 1 | Çıracak | 4 |
| Balaban | 16a | 1 | Çiçek | 37b 1 |
| Balı (veya Bâli) | | 17 | Çoban | 16a 1 |
| Bartlu (?) | 72b | 1 | | |
| Bayezid | | 2 | | |
| Bay Kulu | 38a | 1 | Danyal | 2 |
| Bayram | | 2 | Darıcı | 47a 1 |
| Bayram Bey | 85b | 1 | Daştemür | 19a 1 |
| Bayram Hoca | | 10 | Davud | 19 |
| Bedir | | 8 | Davud Sofi | 59a 1 |
| Beğce | 42a | 1 | Dede | 15 |
| Beğlik | 17b | 1 | Dede Arif | 1 |
| Bekir | | 17 | Dede Balı | 2 |
| Bekir Ahmed | | 1 | Dede Fakih | 36b 1 |
| Bekri | 38a | 1 | Demürtaş | 12b 1 |
| Bektaş | | 1 | Delî Murad | 12b 1 |
| Bende | | 4 | Delü Ali | 65b 1 |
| Beyrek | | 5 | Deniz | 6 |
| Bilâl | | 6 | Derviş Ali | 37b 1 |
| Budak | | 21 | Devletgeldi | 20b 2 |
| Bulgar | | 6 | Devlet Han | 37b 3 |
| | | | Devir Bey | 59a 1 |
| | | | Divan (?) | 82a 1 |
| Cafer | | 7 | Dokuz Ümmet | 82a 1 |
| Celâl | 48a | 1 | Dönmez | 59a 1 |
| Cesâmed (?) | 47a, 59a | 4 | Dulkâdir | 82b, 85a 2 |
| Cevher | | 2 | Durak | 15 |
| Cuma | | 3 | Durdu | 2 |
| Çalabverdi | | 9 | Durmuş | 13 |

| | | | | | |
|---------------------|----------|----|-----------------|----------|----|
| Dursun | | 1 | Ferruh | | 2 |
| Dündar | | 2 | Fethullah | | 4 |
| | | | Firûz | 43a | 1 |
| | E | | | | |
| Ebubekir | 44a | 1 | | G | |
| Ebu Hayr | 16a | 2 | Gaib Fakîh | | 1 |
| Ebu'd-derrâ (dürrî) | | 1 | Ganî | 5b | 1 |
| Ebu'l-kasım | | 4 | Gâzi | | 3 |
| Ebu'l-mehdî | | 1 | Göçgün | 38a | 2 |
| Elvan | 15a | 1 | Göğü | 37a | 1 |
| Emîn | | 9 | Göççek | 58a | 1 |
| Emîr Ali | 53b | 2 | Gökçe | 42a | 1 |
| Emre | | 4 | Gök Murad | 59a | 1 |
| Enbiyâ | | 12 | Gülâbi | | 5 |
| Enik (?) | 58a | 1 | Gül Ali | 17b | 1 |
| Er Dede | 11b | 1 | Gül Bende | 16b | 1 |
| Esbyar | 61a | 1 | Gül Veli (Kel) | 11b | 1 |
| Esin (Esen) | 58a | 3 | Gündüz | | 3 |
| Evliyâ | | 10 | Günel | 60b | 1 |
| Evliyâ Fakîh | 15a | 1 | Güvendik | | 7 |
| Eylük | 38b | 1 | Güverdi (Gördü) | 40a | 1 |
| Eymür | | 9 | | | |
| Eymür Hasan | 62b | 1 | | H | |
| Eymür Musa | | 1 | Habîb | | 13 |
| | | | Habîb Fakîh | | 1 |
| | F | | Hâbil | | 2 |
| Fakîh | 19b | 1 | Hacı | | 2 |
| Fâzıl | 20a | 1 | Hacı Ahmed | | 2 |
| Fazlullah | | 2 | Hacı Ali | | 4 |
| Ferhâd | | 14 | Hacı Bâli | | 1 |
| Ferîd | | 2 | Hacı Bey | | 2 |

| | | | | | |
|-----------------|-----|-----|------------------|-----|-----|
| Hacı Budak | 42a | 1 | Hamza Fakih | | 3 |
| Hacı Davud | | 2 | Hançer (?) | 12b | 1 |
| Hacı Dede | | 1 | Hanifi | | 30 |
| Hacı Hamza | | 2 | HASAN | 119 | 2,6 |
| Hacı Hasan | | 3 | Hasan Ali | | 14 |
| Hacı Hüseyin | 45a | 1 | Hasayet (?) | 39b | 1 |
| Hacı İbrahim | | 2 | Haydar | | 6 |
| Hacı İsâ | | 2 | Haydar Ali | 60b | 1 |
| Hacı Mahmud | | 2 | Haydar Fakih | | 1 |
| Hacı Mazhar | | 1 | Hayr | 16a | 1 |
| Hacı Mehmed | | 2 | Hayr Bey | 77b | 1 |
| Hacı Minnet | | 1 | Hayreddin | 70b | 1 |
| Hacı Murad | | 1 | Hayrullah | 54a | 1 |
| Hacı Musa | | 1 | Hayrûnnâs | 9b | 1 |
| Hacı Mustafa | | 1 | HIZIR | 57 | 1,2 |
| Hacı Pirî | 56a | 1 | Hızır Ali | | 7 |
| Hacı Ramazan | 75b | 1 | Hızır Balı | | 15 |
| Hacı Yakub | 37b | 1 | Hızır Dede | | 1 |
| Hacı Yusuf | | 2 | Hızır Han | 16a | 1 |
| Hakverdi | | 26 | Hoca | | 8 |
| Hâlî | 56a | 1 | Hoca Ahmed | | 2 |
| Halid | 61b | 2 | Hoca Ali | | 1 |
| HALİL | | 124 | Hoca Eyub | 45b | 1 |
| Hamdullah | | 2 | Hoca Fakih | 16a | 1 |
| Hamdullah Fakih | | 1 | Hüdaverdi | | 22 |
| Hamîd | | 3 | Hürmetşa(h) | 57b | 2 |
| Hamîd Fakih | 73b | 1 | Hürmetşa(h) Hacı | 57b | 1 |
| HAMZA | | 145 | Hüsâm | | 1 |
| Hamza Bâli | | 2 | Hüsâm Dede | 39a | 1 |
| Hamza Derviş | | 2 | HÜSEYİN | 153 | 3,4 |

| | | | | | |
|---------------|-----|-----|------------|--------------------|----------|
| Hüseyin Fakîh | 17a | 1 | | | |
| Hüseyin Gazi | | 1 | | | K |
| Hüseyin Hacı | | 2 | | Kâbil | 2 |
| Hüsrev | | 1 | | Kâdı | 12b 2 |
| | | | | Kadı Ahmed | 72b 1 |
| | | | | Kadir Kulu | 1 |
| | | | | Kâdir Verdi | 6 |
| | | | I-İ | | |
| İBRAHİM | | 136 | 3,0 | Kalemder | 5 |
| İbrahim Fakih | 45a | 1 | | Kalu | 74a 1 |
| İdris | | 15 | | Kanber | 8 |
| İdris Fakîh | | 1 | | Kara Ali | 73b 1 |
| İlbey | | 4 | | Kara Bilâl | 42b 1 |
| İlbeyi | 46a | 1 | | Kara Hamza | 1 |
| İlyas | | 31 | | Kara Kurd | 12b 1 |
| İmir Hacı | 42a | 1 | | Kara Ümmet | 49b 1 |
| İMİRZA | | 46 | 1,0 | Kara Veli | 1 |
| İne Bey | 38b | 2 | | Karaca | 7 |
| İne Gazi | 17b | 1 | | Karagöz | 47b 1 |
| İne Hoca | | 4 | | Karaman (Kahraman) | 13 |
| İnsan Bey | 37b | 1 | | Karlı | 18b 2 |
| İsa | | 35 | | Kasım | 30 |
| İsfendiyâr | | 1 | | Kaya | 8 |
| İshak | | 3 | | Kayaş | 84b 1 |
| İskender | | 36 | | Kayı | 16a 1 |
| İslâm | 73b | 1 | | Kemal Fakîh | 11b 1 |
| İSMAİL | | 46 | 1,0 | Kerîm | 4 |
| İsmet | | 1 | | Kılçık Mustafa | 12b 1 |
| İsrafil | 11b | 1 | | Kır Ali | 71b 1 |
| İsrail | | 4 | | Kır Fakîh | 70b 1 |
| İzzet (Arab) | 75b | 1 | | Kıymas | 39a 1 |
| | | | | Koca | 3 |

| | | | | | |
|--------------|----------|---------|-------------------|-----|---------|
| Koçu | 62a | 1 | Mercan | 42b | 1 |
| Kovan | 39b | 3 | Merdân | 61b | 1 |
| Kör Veli | | 2 | Mestân | | 4 |
| Kör Yusuf | 15a | 1 | Mihmad | | 1 |
| Köse İbrahim | 72b | 1 | Minnet | | 29 |
| Kubad | | 23 | Mirza | 42a | 1 |
| Kubad Fakîh | | 1 | Misâfir | 60b | 1 |
| Kulağuz | | 3 | Muhsin | 16a | 1 |
| Kulu | | 3 | Muhyiddin | | 2 |
| Kuran | 63a | 1 | MURAD | | 46 1,0 |
| Kuran Şah | 39b | 1 | MUSA | | 61 1,3 |
| Kutlu Bey | 68a | 1 | Musa Fakih | | 3 |
| Küçük | | 1 | MUSTAFA | | 115 2,5 |
| | | | Mübârek | | 7 |
| | L | | Mübeşşir | 12b | 1 |
| Lala | 39b | 1 | Münîr | | 2 |
| Latîf | | 2 | Mürsel | | 1 |
| Lutfi | 61b | 1 | Mürüwet | | 13 |
| Lutfullah | | 2 | Müstecâb | 57a | 1 |
| | M | | N | | |
| MAHMUD | | 53 | Naci | 43a | 1 |
| Maksûd | | 17 | Nasûh | | 17 |
| Mansûr | | 17 | Nazar | | 1 |
| Mazhar | | 2 | Nazar Gâzi | 16a | 1 |
| Mehdî | | 7 | Nebî | | 18 |
| MEHMED | | 289 6,4 | Nebî Fakîh | 17b | 1 |
| (Muhammed) | | | Nur Ali (Boz Ali) | | 12 |
| Mehmed Fakîh | | 4 | Nurcu (?) | 75b | 1 |
| Mehmed Hacı | | 1 | Nur Dede | 62a | 2 |
| Menteşe | | 7 | Nureddin | 47b | 1 |

| | | | | | |
|---------------|-----|------------|------------------------|----------|----|
| Nûri | 47b | 1 | Receb | | 3 |
| Nurullah | | 2 | Resûl | | 9 |
| | | O-Ö | | S | |
| Oğan | 20a | 2 | Sadaka | 18b | 1 |
| OSMAN | | 43 | 1,0 Sâdık | | 2 |
| Öğüd | 74b | 1 | Sa'dullah | | 3 |
| Ömer | | 31 | Salih Fakîh | | 1 |
| Örküd (Ürgüd) | 11b | 1 | Sarı | | 3 |
| Özdemir | 44a | 3 | Sarı Fakîh (Sarı Faki) | | 1 |
| | | P-R | | | |
| Pir | 74b | 1 | Sarı İlyas | | 1 |
| Pir Ahmed | | 22 | Savcı | | 1 |
| Pir Ali | | 24 | Sefer | | 2 |
| Pir Bedir | | 6 | Selîm | | 7 |
| Pir Bende | 16b | 1 | SELMAN | | 45 |
| Pir Budak | | 12 | Sevindik | | 31 |
| Pir Dede | | 14 | Sevindik Hacı | 57b | 1 |
| Pir Aziz | | 2 | Seydi | | 21 |
| Pir Hasan | | 1 | Seydi Abdal | 82a | 1 |
| Pir Gâib | | 7 | Seydi Ahmed | | 6 |
| Pir Kulu | | 10 | Seydi Ali | | 9 |
| Pir Mehmed | | 2 | Seydi Gâzi | | 1 |
| Pir Veled | | 1 | Seydi Han | | 1 |
| Pir Veli | | 33 | Seydi Kâsım | 59a | 1 |
| Pir Aldık | 39b | 1 | Seydi Koca | 84b | 1 |
| Pirî | | 25 | Seydi Mehmed | | 1 |
| Pirli | 71b | 1 | Seydi Yar | | 10 |
| Polad | | 2 | Seyfullah | 73b | 1 |
| Ramazan | | 27 | Sinan | 59b | 1 |
| | | | Sinir | 58b | 1 |

| | | | | | |
|-----------------|-----|-----|-------------------|------------|----|
| Sofi İbrahim | 74a | 1 | Şehrimân | 73b | 1 |
| Sultan | 82b | 1 | Şehriyâr | | 2 |
| Sultan Hoca | 42b | 2 | Şeyh Ali | | 23 |
| Sultan Şah | 39b | 1 | Şeyh Dunan | 61b | 1 |
| Sun'ullah | | 2 | Şeyh Hanefi | 74b | 1 |
| Sübhanverdi | | 33 | Şeyh Minnet | | 2 |
| SÜLEYMAN | | 110 | 2,4 | Şeyh Murad | 1 |
| Süleyman Halife | | 1 | Şeyh Yunus | 18b | 1 |
| Sülmen | | 10 | Şeyhî | | 3 |
| Sülü | | 7 | Şuayb | 70a | 1 |
| Sülü Kaya | | 1 | Şükür Balı | 11b | 1 |
| | Ş | | | T | |
| Şaban | | 9 | Taceddin | 17a | 1 |
| Şâdi | 17a | 1 | Tâhir | | 2 |
| Şâdmân | 73b | 1 | Tanrıverdi | | 20 |
| Şah Abdal | 43a | 1 | Taşdemür | | 2 |
| Şah Ali | 38b | 1 | Tayyib | 51a | 1 |
| Şah Bende | | 4 | Temür (Demir) | 83b | 1 |
| Şah Budak | | 3 | Terken | 36b | 1 |
| Şah Hüseyin | | 1 | Timur | 68a | 1 |
| Şah Kulu | | 21 | Torasan | | 1 |
| Şah Mehmed | | 2 | Tuğrul | 46a | 1 |
| Şah Merd | 12b | 1 | Tura Han | 53b | 1 |
| Şah Murad | | 8 | Tur Ali (Nur-Boz) | | 13 |
| Şahruh | | 2 | Turan | 39b | 1 |
| Şahsüvâr | 61a | 1 | Turaşah | 20a | 1 |
| Şahtemür | 46a | 1 | Turgut | | 1 |
| Şah Veli | | 35 | | | |
| Şahverdi | | 4 | | U-Û | |
| Şaraldı | 12b | 1 | Uğurlu (Oğuzlu) | | 16 |

| | | | | | |
|-------------|----------|-----|-------------|--------------|--------|
| Ulu Bey | 39b | 1 | Yevm Dede | 38b | 1 |
| Umur | | 3 | Yevm Hayr | | 2 |
| ÜMMET | | 120 | 2,6 | Yevmü'l-hayr | 2 |
| Ümmet Dede | 39b | 1 | Yılan Alisi | 47b | 1 |
| Ümmet Fakih | 80b | 1 | Yol Kaya | 61b | 1 |
| Ümmet Hacı | 83b | 1 | Yol Kulu | 39a | 1 |
| Üveys | | 14 | YUNUS | | 47 1,0 |
| Üveys Hoca | 16b | 1 | Yunus Hacı | | 1 |
| | V | | YUSUF | | 80 1,7 |
| Vefâdâr | 84a | 1 | | | |
| Veled | | 11 | | Z | |
| VELİ | | 140 | 3,1 | Zekeriyya | 1 |
| | | | | Zeynel | 1 |
| | Y | | | Zeyyâl | 5 |
| Yahya | | 2 | Zimmet Han | 21a | 1 |
| YAKUB | | 50 | 1,1 | Zümrüd Kulu | 71b 1 |
| Yakub Han | 70a | 1 | | | |
| Yakub Yar | 77b | 1 | | | |
| Yakut | 40a | 1 | | | |
| Yaramış | | 2 | | | |
| Yardım Şah | 38b | 1 | | | |
| Yeni Bey | 85b | 1 | | | |
| Yetilmiş | 42b | 1 | | | |

BİBLİYOGRAFYA

- GÜZELBEY, CEMİL CAHİT, "Gaziantep Şer'î Mahkeme Sicillerinde Türkçe Kişi Adları", *Türk Kültürü*, XII/252 (1984), s. 246-249.
- HALAÇOĞLU, YUSUF, "Tapu-tahrir defterlerine göre XVI. yüzyılın ilk yarısında Sis (=Kozan) Sancağı", *İÜEF Tarih Dergisi*, Sayı: 32 (1979), s. 819-893.
- HIZIR BEK GAYRETULLAH, "Kazak Türklerinde Kişi Adları", *Türk Kültürü*, I/10 (1963), s. 13-17.
- İNALCIK, HALİL, "V. Beyelmilel Onomastik İlimler Kongresi, Salamanca 12-15 Nisan 1955", *Bellekten*, XX/78 (1956), s. 223-28.
- KURT, YILMAZ, "Adana'da 1572 Yılında Kullanılan Türk Erkek Şahıs Adları", *Bellekten*, LVII/218 (1993), s. 173-200.
- _____, "Kozan (Sis) Sancağı'nda Kişi Adları", Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, V (1990), s. 179-194. (Bu makâlede Kozan Sancağı Baba adları incelenmiştir).
- MEYDAN-Larousse, "Balım Sultan", c. II, s. 110.
- ÖĞEL, BAHAEDDİN, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 3. bs., İstanbul 1988.
- RASONYI, LASZLO, "Türk Özel Adlarının Kaynakları", *A.Ü. DTCF Türkoloji Dergisi*, I/1 (1964), s. 71-101.
- SÜMER, FARUK, "Çukur-Ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihden XVI. yüzyılın ikinci yarısına kadar)", *DTCF, Tarih Araştırmaları Dergisi*, I/1 (1963), s. 1-113.
- TUNCAY SELMA-ADVİYE AYSAN, *Türk Adları Kılavuzu, Dilimizde Kadın ve Erkek Adları*, Ankara 1981, Bilgi Yayınevi.
- YEDİYILDIZ, BAHAEDDİN-İZGİ, ÖZKAN" 1455 Yılında Ordu ve Yöresinde Kullanılan Şahıs Adları" *H.Ü., Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi I. (Şükrü Elçin Armağanı)*, Ankara 1983, s. 361-368.

